

חותמת מצרית מכפר־רופין

מאת

ר. גבעון

על פני תל קטן (נ.צ. 2075, 2029), קרוב לקצה הצפוני־מזרחי של כפר־רופין • נמצאה חותמת, שעל גבה דמות אריה, ואילו על פניה — כתובת מצרית. החותמת היא מעשה־שנהב. גבהה 1 ס"מ, ארכה 1.5 ס"מ ורחבה 1 ס"מ. החור לאורך צירה מעיד עליה, שהיתה מושחלת בתוך מחרוזת¹. האריה רבון, ראשו וכן רגליו הקדמיות מכוונות לפנים. זנבו מקופל מעל שוקו הימנית (לוח ה', 7—8). חותמת דמוית־אריה נמצאה בקבר בבית־שאן, הקרובה לכפר־רופין. החופרים מייח־סיס חותמת זו לשושלת המצרית הי"ח או הי"ט. על פני החותמת מבית־שאן דמות של אדם מול תנין². קמיעות עם צורת־אריה נמצאו בבית־הקברות הדרום־מזרחי בעתלית³, והם מימי השושלת הכ"ז במצרים. וזו הכתובת שעל פני החותמת מכפר־רופין:

לכאורה לפנינו אחת הדוגמות הרבות של חותמות עם שמו הפרטי של תחותימס הג', מ־נ־ח־פ־ר־ר־ע, בתוספת הנוצה, המשמשת לעתים כסימן למלה מאַע־ת — אמת. אף באסיות שבמצרים (ליקונפוליס) נתגלתה חרפושית בעלת אותה כתובת מימי השושלת הי"ט⁴. מאותה תקופה היא גם חרפושית אחרת באוסף המוזיאון הברי־

°. תודתי נתונה בזה למר יעקב גוי, שהואיל למסור לי את החותמת.

1. קמיעות עם דמות אריה עשויות מעצם נמצאו בתוך מחרוזות. ראה: W.M. Flinders Petrie, *Amulets*, London 1914, Pl. XXXVIII, 219 d.
2. A. Rowe, *A Catalogue of Egyptian Scarabs, Scaraboids and Amulets in the Palestine Archaeological Museum*, Cairo 1936, Pl. XXVII, p. 54.
3. C.N. Johns, *Excavations at 'Atlit, 1930-31, QDAP*, II, 1933, pp. 88, 99.
4. H. R. Hall, *A Catalogue of Egyptian Scarabs, British Museum*, London 1913, No. 1250.

ט. שנוסף לנוסח זה באה עליה המלה נב (י) — אדונ(י)⁵. בגורב⁶ נמצאו חותמות עם הנוסח שלנו, בשינוי קטן: עליהן מופיעות שתי נוצות, אחת לכל צד של הסימן הפר. חותמות-גורוב משלימות את החסר בחרפושית מגזר⁷, שכתבתה דומה לזו של כפר-רופין, אלא במקום שהיא פגומה היתה ודאי נוצה נוספת.

דריאוטון⁸ הצביע על כך, שהכתובות מן הטיפוס הזה הן בכתב-סטריום. בהתאם לכך יש לקרוא:

הסימן	הערך הרגיל	הערך בכתב-סטריום
גלגל-השמש	רע	רע
(פגום בחותמת כפר-רופין)		
לוח-משחקים	מן	מ
נוצה	מאת	א (מחמת הדמיון לקנה הפר
		רה, הסימן הרגיל לאות
		א ⁹
חיפושית	הפר	נ (גתרי = אלוהי)

יש לקרוא אפוא את הכתוב: "אמן-רע" וכך גם את שאר החותמות, הזמכילות את אותיות שמו הפרטי של תחותימס הג', בתוספת הנוצה. השם מן-חפר-רע נקרא גם בלי תוספת בכתב-הסטריום כ"אמן-רע". במקרה זה שומר הסימן מן על ערכו הרגיל ואת הסימן חפר יש לקרוא א כראשית המלה אבב = הרפושיית. השימוש בכתב-סטריום (ללא יחס מיוחד לכוהו ולגדולתו של המלך) מהווה ודאי סיבה עיקרית לשכיחות הרפושיות עם שמו של תחותימס הג' במצרים ובארץ-ישראל. על-פי הסגנון והחומר ההשוואתי יש לקבוע את זמנה של חותמת זו לימי השושלת הי"ט במצרים, כלומר, למאה הי"ג לפסה"ג, שהיא סוף תקופת-הברונזה המאוחרת בארץ-ישראל.

5. Hall, *op. cit.*, No. 1249 .5

Petrie, *Scarabs and Cylinders with Names*, London 1917, Pl. 6
XXVIII, Nos. 82 and 83

R.A.S. Macalister, *Gezer*, III, London 1912, Pl. CCVII, No. 22 .7

E. Drioton, Triagrammes d'Amon, *Festschrift Junker* (= *WZKM*), .8

LIV), 1957, S. 19

גם בארץ (תל-פארה, תל-קסילה ועוד) ככתב-סטר, שפירושו "אמן-רע", ראה:

Drioton, Le char dans la glyptique égyptienne, *Bulletin de la Société*

Française d'Égyptologie, 1954, Nos. 28-29, p. 17

9. החלפת הקנה עם הנוצה היא שכיחה. במוזיאון הבריטי נמצאת חותמת אף

היא מימי השושלת הי"ט, בנוסח החותמת שלנו, שבה מופיע הקנה במקום הנוצה. ראה:

Hall, *op. cit.*, No. 1253